

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Українсько-угорський навчально-науковий інститут
Кафедра історії Угорщини та європейської інтеграції**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Українсько-угорського
навчально-наукового інституту
_____/Шпеник О.О./
«25» червня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

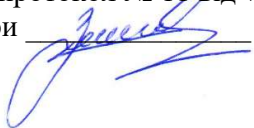
Археологічна практика

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	А–Освіта/Педагогія
Спеціальність	А4–Середня освіта
Предметна спеціальність (Спеціалізація)(за наявності)	А4.03–Середня освіта. Історія та громадянська освіта
Освітня програма	Історія (мова навчання фахових дисциплін – угорська)»
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	Угорська/українська

Ужгород – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Археологічна практика» для здобувачів вищої освіти галузі знань *A – Освіта/Педагогіка* спеціальності *A4 – Середня освіта* предметної спеціальності або спеціалізації (за наявності) *A4.03–Середня освіта. Історія та громадянська освіта*, освітньої програми «*Історія (мова навчання фахових дисциплін – угорська)*»

Розробники: Міговк Ріхард Юрійович, старший викладач кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри Історії Угорщини та європейської інтеграції протокол № 11 від «20» червня 2025 р.
Завідувач кафедри доц. Зубанич Л. Л.

Схвалено науково-методичною комісією Українсько-угорського навчально-наукового інституту протокол № 5 від «24» червня 2025 р.
Голова науково-методичної комісії доц. Талабірчук О. Ю.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 135	1	1
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самотійної роботи студента -	2	2
	Лекції:	
	Практичні (семінарські):	
	90	
Вид підсумкового контролю: диф. залик	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	45	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: на основі теоретичних знань, які студенти отримали у аудиторіях, навчити їх застосовувати знання на практиці й дати їм навички у проведенні самостійних робіт по охороні, вивченню та пропаганді пам'яток історії та культури.

Завдання:

- засвоїти та вміти застосувати у робочому процесі та у побуті правила техніки безпеки;
- охарактеризувати археологічні пам'ятники району та місцевості, де проходить археологічна практика;

- простежити формування етапів дослідження археологічного об'єкту;
- проаналізувати висновки дослідників даного пам'ятника;
- висвітлити основні досягнення у вивченні об'єкту;
- розкрити історичне значення даного пам'ятника.

У результаті проходження археологічної практики студент повинен

знати:

- правила техніки безпеки при роботі у польових умовах;
- методику проведення усіх основних етапів вивчення стародавньої пам'ятки - від вибору міста для праці і розбивки розколу до підведення перших наукових висновків по наслідкам проведених польових досліджень.

- основні періоди дослідження пам'ятника;
- особливості в порівнянні об'єктами цього часу;
- хронологічні рамки та етапи формування;
- теоретичні засади методики польових археологічних досліджень;
- періоди становлення та формування пам'ятника;
- оцінювати роль та значення пам'ятника;
- поняття і терміни, періодизацію

вміти:

- аналізувати основні тенденції дослідження довгочасного пам'ятника;
- узагальнювати висновки попередників;
- оволодіти навичками розкопок;
- давати характеристику розкопаних об'єктів;
- здійснювати замальовку досліджених самостійно комплексів;
- вести польовий щоденник;
- користуватися необхідним інвентарем;
- на базі аналізу археологічних матеріалів створювати конкретну історію того чи іншого регіону на відповідному етапі його розвитку.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися угорською мовою та іншими іноземними мовами.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові та предметні компетентності (СК):

СК 1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності.

СК 5. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом та хронологією історичної науки.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Археологічна практика», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати сучасні теоретичні та практичні основи навчання історії та громадянської освіти в середній школі.	ПРН 5
Пояснювати та проводити аналіз суспільних явищ, процесів і тенденцій у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.	ПРН 10
Проводити науково-методичну роботу, дослідно-експериментальні форми педагогічної діяльності.	ПРН 15
Вміти застосовувати методичні підходи і сучасні технології навчання історії та громадянської освіти з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.	ПРН 18

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Археологічна практика»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати сучасні теоретичні та практичні основи навчання історії та громадянської освіти в середній школі.	ПРН 5
Пояснювати та проводити аналіз суспільних явищ, процесів і тенденцій у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.	ПРН 10
Проводити науково-методичну роботу, дослідно-експериментальні форми педагогічної діяльності.	ПРН 15
Вміти застосовувати методичні підходи і сучасні технології навчання історії та громадянської освіти з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.	ПРН 18

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Археологічна практика на 1 курсі - важлива невід'ємна складова частина підготовки досвідченого історика-професіонала, має сформувати мотивацію для подальшого поглиблення знань з історії України. Головна мета проходження археологічної практики - закріплення на практиці теоретичних знань, отриманих під час вивчення теоретичних курсів «Археологія», «Палеоісторія».

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Підготовка студентів до археологічної практики проводиться на протязі усього навчального року. Студентів підготовлює до практики теоретичний курс по основам археології України, який включає й курс лекцій по методиці польової роботи та практичні завдання, мета яких наряду з закріпленням та поглибленням теоретичного матеріалу по окремим циклам підготувати студентів до польової археологічної практики. Велике значення на цьому етапі має також знайомство студентів з експонатами та фондами Запорізького обласного краєзнавчого музею.

Практика починається з вивчення об'єкту досліджень. В процесі цієї роботи студенти знайомляться з стратиграфією шарів та отримують деякі уявлення про четвертинну геологію, про сучасні методи польових досліджень, про застосування методів різних наук у археології, про правила фіксації матеріалів. Велике значення має також знайомство з звітною документацією експедиції минулих років розкопок.

У перші дні польової археологічної практики студентам читаються лекції про новітні досягнення української та закордонної археології у вивченні того чи іншого періоду України, в залежності від того, на якому об'єкті проходять розкопки, про наслідки розкопок минулих років

тут чи в інших містах на подібних пам'ятках. Потім проводиться розбивка нового розколу, у процесі якої практиканти знайомляться з основними правилами археологічних робіт взагалі. Велика увага надається при цьому правилам безпеки у польових умовах.

Після зняття верхнього шару ведеться дослідження культурного шару - головний процес польових досліджень. У ході цих робіт студенти фіксують та визначають будівельні залишки, речовий та кістковий матеріал, складають плани залишків землянок або будівлі, поховань, інших комплексів, проводять нівеліровку розколу, уточнюють стратиграфічне положення різночасових матеріалів, досліджують склад побутових комплексів, що фіксують у записках, фото, схемах. Також ведеться камеральна обробка та консервація, шифровка знайдених артефактів, консервація речей для вивчення у лабораторних умовах. Одночасно з цим студенти знайомляться з сучасними методами ведення археологічних досліджень, з топографічними методами зйомки плану об'єкта, застосування методів геофізичних дисциплін у польових умовах.

Польова археологічна практика має й велике виховне значення, під час її проходження студенти-історики виступають безпосередніми учасниками вивчення далекого минулого України.

У кінці практики студенти повинні накопичити досить солідний багаж ведення польових робіт на конкретній ділянці, а також ознайомитися з методами камеральної обробки речей та фауни, вивчити якийсь комплекс. Вони виконують обов'язки лаборанта, несуть відповідальність за ту чи іншу ділянку роботи: самостійно ведуть польовий опис, щоденник, шифровку та класифікацію знахідок. Складена документація є складовою частиною звіту студента за археологічну практику.

Отримані навички під час практики, теоретичні знання знаходять відображення у звіті, котрий кожен практикант повинен написати по окремій темі, використовуючи теоретичні знання та навички, які вони вже мають після проходження практики. Кращі реферати студентів, написані самостійно, з долученням наукової літератури, можуть стати основою для створення курсової, а й можливо дипломної праці.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ І ЗМІСТ ПРАКТИКИ

За період практики студент зобов'язаний:

1. Детально ознайомитися з основними науковими проблемами по давній історії населення регіону Карпат, над якими працюють викладачі кафедри історії стародавнього світу та середніх віків.

2. Вивчити методику проведення археологічних досліджень і вміти застосовувати отримані знання на практиці. Студент повинен проявити свою ерудицію при дослідженні старожитностей Закарпаття, відомих йому з нормативного курсу "Археологія".

3. Ознайомитись з архівними матеріалами Інституту карпатознавства УжНУ, де зберігається інформація про артефакти, зібрані під час попередніх досліджень давніх пам'яток регіону, а також в історичних музеях області і суміжних країн (Кошице (Словаччина), Сату Марє (Румунія), Ніредьхаза (Угорщина)).

4. Опанувати методи фіксації знайдених матеріалів в ході розкопок, їх реставрації, реконструкції та складання креслень, що відбивають процес дослідження пам'яток і демонструють артефакти.

5. Ознайомитись з процесами наукової обробки знайденого матеріалу, його систематизацією та описом, навчитись проводити хронологічну та культурну інтерпретацію як окремих знахідок, так і пам'яток взагалі.

6. Вміти застосовувати отримані наукові дані для реконструкції історичного розвитку населення Закарпаття і розглядати простежені процеси в контексті історичного розвитку мешканців не тільки Верхнього Потисся, а і всього Карпатського ареалу.

У період проведення практики зі студентами проводиться низка теоретичних занять по темах:

1. Старожитності Верхнього Потисся.
2. Загальна характеристика пам'ятки, що досліджується.
3. Методика археологічних досліджень (конкретного типу пам'яток).
4. Камеральне опрацювання речового матеріалу.

ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ СТУДЕНТ ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ:

1. Повністю виконати завдання, передбачені програмою практики.
2. Дотримуватись правил внутрішнього розпорядку, які діють на базі археологічної практики - польовому таборі в с.Мала Копаня.
3. Дотримуватись правил техніки безпеки при проведенні археологічних досліджень, а також правил роботи з артефактами при їх фіксації та камеральній обробці.
4. Вести щоденник, в якому записувати результати своєї роботи.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

При завершенні археологічної практики студент зобов'язаний:

1. Здати керівнику практики щоденник, письмовий звіт про виконання всіх завдань.
2. Захистити звіт про виробничу археологічну практику і скласти відповідний залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ, ВИКОНАНОЇ ПІД ЧАС АРХЕОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Археологічна практика оцінюється як залік за шкалою «зараховано», «незараховано» на підставі захисту звітів. Система бальних оцінок:

1. Польова робота (практичні навички на розкопі). Оцінюється в балах (за виконання завдання загальна кількість балів - 30)
2. Камеральна обробка матеріалів. Оцінюється в балах (за виконання завдання загальна кількість балів - 10)
3. Ведення щоденника Оцінюється в балах (за виконання завдання загальна кількість балів -20)
4. Написання і оформлення звіту Оцінюється в балах (за виконання завдання загальна кількість балів - 20)
5. Захист звіту. Оцінюється в балах (за виконання завдання загальна кількість балів - 20)

Максимально можлива бальна оцінка, яку може набрати студент, дорівнює 100 балам. Підсумкова оцінка студентів визначається шляхом переводу керівником практики сумарного модульного балу у традиційну академічну

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Студенту, якому за станом здоров'я протипоказано проходження практики у польових умовах, за рішенням ради факультету практика організовується на факультеті, де він виконує різні види робіт, пов'язаних з закріпленням практичних навичок, отриманих при прослуховуванні відповідних навчальних дисциплін. Звільнення від проходження практики можливо лише за єдиною умовою - наявністю відповідної довідки з печатками з студентської поліклініки та заявою студента.

Студент, який не виконав програму практики без поважних причини, відраховується з навчального закладу.

Якщо програма практики не виконана студентом з поважної причини, то навчальним закладом надається можливість студенту пройти практику повторно через рік.

Рекомендована література

- MAGYAR RÉGÉSZET AZ EZREDFORDULÓN. SZERK.: VISY ZSOLT. BP.: TELEKI LÁSZLÓ ALAPÍTVÁNY, 2003.
- Mihók Richárd. Kárpátalja régészete. Módszertani javaslatok és tantárgyi program. Ungvár, 2019.
- RÉGÉSZETI KÉZIKÖNYV. SZERK.: MÜLLER RÓBERT. BP., 2011.
- Renfrew, Colin - Bahn, Paul: Régészet. Elmélet, módszer, gyakorlat. Osiris tankönyvek, 1999.
- Türk Attila. Az Uráltól a Kárpátokig. Bp.: Martin Opitz Kiadó, 2023.
- Бібіков, Д. 2024. Очищені вогнем. Поховальний обряд слов'ян переддержавного періоду на території України та суміжних регіонів. Київ: ІА НАН України, 288 с.
- Інструкція до «Відкритого листа» на право проведення археологічних досліджень на території України. - К., 1998.
- Сегеда С.П. Основи антропології. - Київ, 1995.
- Словник-довідник з археології. - К., 1996.
- Т. Археологія та стародавня історія України. - К., 1992.
- Телегін Д.Я., Братченко С.Н. Розкопки курганів за допомогою механізмів // Археологія. - Вип.12. - 1974. П.Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков
- Чмихов М.О., Кравченко Н. М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. - К, 1992.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис)

(Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис)

(Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____

(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис)

(Прізвище ініціали)